Jovan Popov

MUZA, PISAC I JA

1.

Jedne oktobarske večeri, poslednje godine osamdesetih, dok sam za radnim stolom prebirao po svom zaludnom spisateljskom trudu – nevešto i na brzu ruku sklepanoj zbirci priča zasluženo odbijenoj na književnom konkursu – glas spikera sa radija je, kao poslednju među ponoćnim vestima, objavio da je tog dana, u Gradu umetnika, umro Pisac. Da li je to bio slučaj ili nedvosmisleni znak – smrtna presuda mojoj književnoj karijeri?

U tom času, godine učenja već su bile za mnom. A na njihovom početku, prvog prepodneva u fakultetskom amfiteatru, sedobradi šef katedre upozorio nas je danteovskom parafrazom, nemilosrdno proziruć̀i u naše duše: „Vi koji ovde ulazite, ostavite napolju svoje umetničke ambicije!" Ćutke smo progutali gorki savet, spremni da se o njega svim srcem oglušimo, jer smo u glavama nosili sliku Pisca koji je, mnogo godina pre nas, na istom ovom mestu, verovatno saslušao iste reči, da bi zatim, s prezrivom superiornošću, u jednom briljantnom i neponovljivom slalomu kroz ispitno gradivo, prvi došao do diplome i krenuo dalje, *per aspera ad astra*, zahvalivši se pre toga na prestižnom asistentskom mestu. Tako je postao tajni ideal naše, prethodnih i sledećih generacija, uzor svih nas koji smo sanjali o knjigama, više o svojim nego o tuđim.

2.

Pojavila se u mom životu iste one godine u kojoj je Pisac objavio svoje tajfun-delo što je protutnjalo prestoničkom književnom čaršijom, dižući za sobom prašinu posle čijeg se sleganja više neće ni pisati ni čitati kao do tada. Ja, međutim, o tome nisam ništa znao. Imao sam petnaest godina i bio sam zaljubljen, jače i beznadežnije nego ikada pre, a moram priznati da do dana današnjeg nisam upoznao nikoga ko je ranije počeo da stiče iskustva neuzvraćene ljubavi. Posebnost ovog slučaja ogledala se u tome što je, ako zanemarimo moj uzrast, glavni od svih razloga beznadežnosti bio upravo on, Pisac. Ali, čak i da mi je bilo dato, to saznanje ne bi ništa promenilo u mojoj zanesenosti. Ono bi na mene delovalo kao što bi, recimo, na prosjaka delovala vest o krahu berze, dakle nikako, a možda i blago ohrabrujuće, najzad – utešno. Imao sam svojih sat i po vremena s njom, dva puta nedeljno, i to mi je bilo dovoljno.

Moji roditelji nisu se mogli načuditi kako sam to odjednom postao željan znanja, a ja sam jurio i jurio na časove. Na jednom od njih prvi put je iz mene izbila želja da postanem pisac i to naglas, da je svi čuju. Improvizovali smo razgovor na konkursu za posao, ona je glumila poslodavca, a mi smo smišljali i trudili se da ispričamo svoju profesionalnu biografiju. I dok su se ostali mučili izigravajući lekare, nastavnice ili trgovce, ja, čija su dotadašnja „šta-ću-biti-kad-porastem" maštanja bila upravljena ni manje više nego ka

zvezdama, u trenu sam prineo na žrtvu otmeno-usamljenički život astronoma i neočekivano ispalio: Bavim se pisanjem. O, a šta to pišete, začudila se. Popularne romane, uzvratih samouvereno, ne uspevajući da shvatim odakle mi te reči koje nepogrešivo izgovaram. Neko bi možda rekao da je to bio znak predodređenosti, da mi je bilo suđeno da postanem to što mi je te večeri neočekivano sinulo. Ja mislim da je sve zavisilo od nje. Morala je imati urođeni dar, dar muze pred kojim samo nemi nisu progovarali.

U klupama do mene sedeli su, doduše, većinom takvi. Mladići tek neku godinu stariji, koji su, kao i ja, svi do jednog, bili njome opčinjeni. A kako su od čitanja bežali glavom bez obzira, propuštali su svoju jedinu bitnu prednost u odnosu na mene – utešnu mogućnost poistovećivanja sa Žilijenom Sorelom, Frederikom Moroom ili Hansom Kastorpom, koju im je školska lektira već nudila. Njima to ne bi ni palo na pamet, kao što ni njen *pačuli*, grleni smeh, konjski rep, *žiten* koji pućka i hod nesuđene balerine nisu u njima proizvodili istu vrstu senzacije kao u meni. Za njih, tek stasale mužjake, ona je bila samo primamljivi ali preveliki zalogaj, za mene je bila san koji sam želeo da sanjam što duže.

Buđenje je nastupilo naredne jeseni, kada sam se, nestrpljiv, pojavio na prvom času. Umesto nje, vrata učionice otvorila je dobroćudna bakica koja nije zaslуživala ni trunku netrpeljivosti kakvu sam prema njoj tada osetio. U tom trenutku, moja muza već je bila daleko, oblažući svojim lekovitim prisustvom Piščevu dušu, izranavljenu trnjem sa staze slave i suza. Ja, međutim, ni o tome ništa nisam znao. U rukama sam držao jedini materijalni dokaz njenog nekadašnjeg prisustva – beležnicu na čijem je jednom listu, umesto potpisa, kraj ocene 10/10, počivao kroki autoportreta s konjskim repom i ustima u obliku potkovice.

3.

I najzad, pošto sam i sâm stekao istu onu diplomu, otisnuh se u Grad umetnika. Stigao sam u zlatni smiraj septembarskog dana, ravnodušan prema lepotama i izazovima koji su mi se podatno nudili. Moj dolazak imao je drugu svrhu. U imeniku sam pronašao željeni broj telefona – bio je, kao što sam i očekivao, na njeno ime – i okrenuo ga, bez oklevanja. Setila me se odmah i čak upitala da li još pišem. Rekao sam da bih o tome voleo da porazgovaram s Piscem. A tako, prostrujala je laka razočaranost njenim glasom, naravno, biće mu drago da sretne mladog kolegu, izvolite nas posetiti još večeras.

Sedeli smo do kasne noći. Stan nevelik, sav u knjigama, uređen s kartezijanskom otmenošću duha. Svaki predmet na svom mestu i sa svojom pričom. Svuda oko nas gomila priča i dim duvana, i njegov nadmoćni lik. Razgovor koji krepi i opija, kao gutljaji bordoa koji ispijamo. Blag ukus oporosti od smeše cinizma i tanina. Njeno prisustvo, od kojeg nekada ne bih mogao da se usredsredim ni na šta drugo, sad je tek kraljevski začin i miomiris. Jer, nas dvojica smo od iste vrste, razumemo se od prvog trena. Dok njegov sonorni glas odzvanja sobom, ja upijam svaku reč, trudeći se da ništa ne zaboravim, začuđen kako je sve to jednostavno i kako nije moguće da mi je do tada promaklo. Najzad, najzad se preda mnom otvaraju prostori za koje sam slutio da postoje, ali im nisam

mogao pristupiti. A sad se namah sve ukazalo, lako, prirodno, kao neveštom vozaču bicikla kome je konačno pošlo za rukom da odvoji pogled od prednjeg točka. Odmah je prepoznao dar u meni, njemu ništa ne promiče, pogotovo ne takve stvari, nije morao ni jednu moju rečenicu da pročita, niti sam ja morao da je napišem. Pisaću, ima vremena, i ovako bi sve do sada bio jalovi napor. Sad je sve jasno, znam, biću pisac.

4.

Priču o Piscu i meni mogao bih započeti i sa drugog kraja, recimo od one decembarske subote u kasarnskoj kantini, u godini koja prethodi mojim studijama. Od otužne, mlake smeše piva i napolitanki kojom moj prijatelj S. i ja pokušavamo da zapušimo želudačne šupljine, zaostale iza porcije bezmesnog kupusa. Iz istog smo, panonskog grada, nimalo sličnog ovoj kasabi pritešnjenoj brdima, a tek po dolasku ovamo saznali smo jedan za drugog. Možda baš zato, naše neočekivano poznanstvo brzo se pretvara u čvrsto prijateljstvo koje će, čim se vratimo kući, splasnuti do povremenih, sve ređih i nezanimljivijih susreta, kao što ova naglo narasla pivska pena jednako naglo kopni u našim čašama. Mi to, naravno, još uvek ne znamo, pa prilježno razmenjujemo adrese, jer S. sutra odlazi u prekomandu. I dok upisuje moje podatke u svoj notes, ja na vrhu stranice primećujem njeno ime i osećam kako me, od neverice i znatiželje, obuzima nesvestica. Više od tri godine nisam je video, ni čuo išta o njoj. Poznaješ je, pitam S-a, i on mi, svojim pitomim, ravničarskim glasom odgovara potvrdno, dodajući, nimalo uzbuđen, kako su nekoliko puta izašli, učetvoro, i kako nije loša ženska, ali se mnogo pravi pametna. Ne, ni on je od tada nije video, čuo je samo kako živi s Piscem. Da li je slučaj i to što sam se sutradan, pošto sam ispratio S-a, vratio u kasarnu ne iskoristivši do kraja svoj izlazak u grad, da bih u praznoj TV-sali, u jednom kratkom kadru reportaže iz Grada umetnika, na ekranu prepoznao nju i, pored nje, moćnom, samsonskom kosom okrunjenu Piščevu glavu?

5.

U Grad umetnika prvi put sam kročio tri godine pošto se Pisac, umoran od radoznalaca, trajno sklonio u legendu. Njen broj sam zaista pronašao, ali sam danima skupljao hrabrost da je pozovem. Nisam napisao još nijedan roman, a onu sirotu zbirčicu odložio sam među korice herbarijuma.

Glas je bio njen, samo bez nekadašnje živosti. Ne bih rekao da je, iz mog unapred smišljenog objašnjenja, žurno izdeklamovanog na njenom jeziku, razumela o kome se radi. Ipak, pristala je da se nađemo, i sama predložila mesto. Sutradan, u zakazani sat, približavao sam se naznačenom kafeu. Nisam kasnio, ali sam je, još sa ulice, ugledao kroz izlog. Dame obično vole da ih čekaju, ali ona nije volela da je smatraju damom. Sedela je za malim, okruglim stolom, sa šoljicom kafe pred sobom, bez cigarete. Kada sam ušao, nasmešila se jedva primetno, ni nalik onom čovečuljku nad mojim srcem. Stara sveščica bila je tu, u levom unutrašnjem džepu sakoa, ali nije bilo potrebe da je vadim. Prepoznala me je, lakše nego ja nju, onako *sobre*, u farmerkama i jednostavnom crnom

puloveru sa V izrezom, bez nakita i šminke. Parfem, neki meni nepoznat, osetio sam tek kad je ustala da mi pruži ruku. I jeste i nije bila ona.

Insistirala je da govorimo srpski, iako sam ja čeznuo da pokažem koliko sam u međuvremenu napredovao. Pričali smo o običnim stvarima, o ratu koji se kod nas rasplamsavao. Bila je ljuta i angažovana, znala je šta se dešava, ko su krivci, šta je istina, a šta laž. Nisam želeo da joj protivrečim, poštovao sam uspomenu na svoju zaljubljenost i Piščevu dikciju u njenom tonu. Njegove reči, misli, čak i poneka psovka, čiju težinu ona nikada neće umeti da odmeri. Izbegavala je da govori o njemu, ja sam izbegavao da pitam, mada sam došao s gomilom pitanja i sa očajnom željom da joj ispričam, potanko, u detalje, moj san sanjan tolike godine, san o dolasku u ovaj grad, o susretu s njim, sa njima dvoma, o početku našeg neraskidivog prijateljstva i moje velike karijere, prekinute, kao i san, glasom spikera na ponoćnim vestima.